

נר לשולחן שבת

פרשת שמות

גליון 772 תשפ"ב

תרומת החפצים
בעילום שמם
ישלה להם הקב"ה
כל מיילי דמיטב!

מופלאות היתה נשיאתו בעול עם הזולת של הגאון רבי נתן צבי פינקל, ראש ישיבת מיר. למרות היותו מנהיג של אלפי תלמידים ומטבע הדברים שמע צרות רבות, למרות זאת כל דבר ששמע לקח את תשומת לבו וזכרו לפרטי פרטי.

הגאון ר' אברהם חשין סיפר שפעם נזקק לדבר עם רבי נתן צבי. היות וידע שרבינו אמור להגיע לחתונה מסויימת, הלך לשם. כשהגיע, רבינו עמד באמצע שמונה עשרה. עמד בצד והמתין. לפי הכריעות הבין שהוא כבר אחוז בסוף "מודים" ותיכף יגמור, אך למעשה המתין רבע שעה נוספת.

כשסיים רבי נתן צבי את תפילתו, שאלו רבי אברהם, מדוע האריך כל כך בתפילתו... ענה לו רבינו שבתפילת ערבית הוא מתפלל על כל החולים והעניינים שביקשו ממנו להתפלל עליהם. עשרות רבות של שמות זכר בעל פה.

לא רק שמות זכר, אלא גם פרטי פרטים והתפתחויות לאורך השנים, לא רק שזכר, אלא נשא את מצוקותיהם על לוח לבו. לכך היה מבקש שיעדכנו בכל התפתחות שתהיה, בפרט כשהיו בשורות טובות.

"ומשה היה רועה את צאן יתרו ... וינהג את הצאן אחר המדבר". (בא)
אמר לו הקב"ה למשה, אתה עתיד לרעות את צאן מרעיתי במדבר ארבעים שנה אבדוק אותך תחילה במרעה צאן בהמה ואראה מה רחמיך על הבריות. ברח ממנו גדי קטן, רץ אחריו... כיון שבא משה אצלו, אמר, לא הייתי יודע שאתה רץ מן הצמא, עייף אתה, הרכיבו על כתפיו והיה מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, חייך, אתה תרעה את צאני ישראל! (מדרש)

נמצאת נאמן על הצאן, אמסור לך את צאני שתרעה אותם!

הגאון רבי שמואל דוד וואלקין ביקר אצל הגאון רבי אברהם דובער כהנא שפירא, רבה של קובנה. בתוך שיחתם הגדיר לו ה"דבר אברהם" איך נראה רב אמיתי.

אתן לך משל: אם יבוא יהודי ויאמר לי 'אתה הוא רבה של קובנה? אתה חוברת את הספר "דבר אברהם"?' אומר לו 'הן'. ומשיך ויאמר לי שיש לו השגה עצומה על מה שכתבתי בספר ויזכיר את הדבר. אומר לו 'אמת, טעיתי, אבל עדיין אני רבה של קובנה'. אבל אם יבוא יהודי, אפילו הכי פשוט שיש ויאמר לי שעשיתי לו עוול או פגעתי בו, באותו רגע כבר אינני רבה של קובנה!!!

(סיפר הגר"ח וואלקין שליט"א)

באחת הפעמים שהיה בחו"ל, נכנסו למעונו שתי נשים וביקשו ממנו להתפלל על צרה גדולה שיש להן כבר זמן רב. רבי נתן צבי הגיב בכאב: "מה אוכל לעשות, נאמר יחד תהלים!" מיד הוציא ספר תהלים והתפלל בדבקות.

כשיצאו, סיפרה אחת הנשים בהתפעלות שבדיוק את הפרק הזה היא אומרת מדי יום לישועתה. היה מופלא בעיניה לראות עד כמה נשא איתן בעול כאבן עד שמשמים נפתח לו ספר התהלים בדיוק באותו פרק!

(בכל נפשך ועי"ש ש עוד ועוד)

"וימת יוסף". (אח)

כאשר הגיעה שעתו של הגאון רבי יוסף פיימר, רבה של סלוצק להסתלק לבית עולמו, ציווה את שמשו שיכריז בבתי הכנסת ובתי המדרש בעיר כי הרב קודם מותו מוחל במחילה גמורה למי שפגע בכבודו בדבר או בחצי דבר.

אך יחד עם זה מבקש גם הוא מחילה מכל הקהל, אולי לא יצא ידי חובת רבנותו, או אמר למי דבר שלא כהוגן ... (גדולי הדורות ח"א)

אחת התמיהות העצומות בפרשת השבוע, היאך בתו של פרעה שגוזר על מיתת תינוקות ישראל, מצילה ומגדלת את משה?!

על פי הרד"ל נבין זאת: בתיה ראתה נער בוכה, שלחה את ידה ונתרפאה. אמרה, "הנער הזה צדיק" וקיימתו לחיים - "מילדי העברים זה". (פרד"א מ"ח) כלומר, הוא מילדי העבריים הראשונים, אברהם, יעקב ויוסף, שהיו ידועים במצרים בצדקתם...

כי עתה שהיפך ה' לבם של מצרים לשנוא את ישראל, נתן בלבם שיאמרו העבריים הללו נתקלקלו במעשיהם ממעשה אבותיהם, זה שנאמר "וירעו אותנו המצרים" שאנו רעים במעשינו ולכן גזרו על ישראל גזירות רעות.

זה שאמרה בת פרעה שזה הילד צדיק, שהוא מילדי העבריים הראשונים וראוי להחיותו!

(פירוש הרד"ל שם)

"ויצא אל אחיו וירא בסבלתם ... וירא כי אין איש ויך את המצרי".

כי צריך כל אשר בשם ישראל יכונה כשרואה את חברו הולך בדרך לא טוב, או שקיבל עצה שאינה הוגנת לו, ראוי לו להחזירו למוטב ולהדריכו שלא יכשל.

וכן אם רואה איש רע ובליעל מכה בו או עושק אותו, ראוי להצילו ולעשות כל מאמץ להושיעו מצרתו, הן בגופו הן בממונו, ואף על פי שיהיה לו צער בכך או יגיע לו היזק, זהו עיקר המצוה והאהבה ...

אבל מי שרואה את חברו באיזה צער וצרה ומניחו והולך ואומר שלום עליך נפשי, מראה בעצמו שאין לו יחוס וקרבה בזרע אברהם אבינו, אחר שאינו מצטער עליו ... וזהו עיקר הכח שיש לאדם להתחזק כגיבור באלו ... ("סדר היום" פרוש משנת בן חמש עשרה)

"ואלה שמות – שלא שינו את שמם". (ויק"ר ל"ב ועיין "דברי אגדה")

ידועים דברי המהר"ם שיק באיסור להקרא בשמות של גויים. מספרים בשמו של המהר"ם שיק, שבזמן שגזרו השלטונות על היהודים להוסיף שמות משפחה, החליט אביו לבחור את השם 'שיק', שהוא ראשי תיבות שם ישראל קודש - למען ידעו צאצאיו עד עולם שרק בגלל גזירה זו לקח לעצמו שם משפחה. (אוצר הברית ח"א ו' א', שו"ת מהר"ם שיק יו"ד קס"ט והבאנו דבריו בגליון נר בשלח תשע"ג)

שמות משפחה שיש מסורת שהם ראשי תיבות: זקבן: זרע קדושים בני כהנים. זמל: זרע משבט לוי. סגל: סגן לוי. חורן: חכמים רבנים כהנים. שוב: שוחט ובודק. כץ: כהן צדק. זלץ: זרעו לכם צדקה. באר: בידך אפקיד רוחי. אטלס: אך טוב לישראל סלה. רמק: יהא רעווא מן קדמך. בלוך: בר לבב ונקי כפיים. צציק: צאצאי צדיקים קדושים. ולך: ואהבת לרעך כמוך.

ויש ששינו כדי להנצל

"וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח..." (ב"ט"ו)

פרידמן הוא שם משפחתם של כ"ק רבי ישראל מרוזין וצאצאיו. שם משפחתו המקורי היה 'שלומוביץ', דהיינו בנו של שלום, הוא אביו, הרה"ק רבי שלום מפרוביטש, כך הוא גם מופיע במסמכים הרוסיים הרשמיים. עקב המלשינות עליו, מאסרו ובריחתו מרוסיה החליף הרבי את שם משפחתו.

יש שמצאו רמז, משמעות זהה בפרידמן 'איש שלום'. לעומת זה יש סוברים כי בעת הבריחה, זמן צער וצוקה, כאשר חרב ריחפה על ראשו בחר הרבי בשם פרידמן, שמשמעו 'איש שמחה'!

הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב, ה"בני יששכר", שם משפחתו המקורי היה 'לנגזם', ומשום מעשה שהיה הוחלף שמו לשפירא. בהיותו נער נלקח לשרת בצבא. באותן שנים כל משפחה היתה חייבת לתת את אחד מבניה לצבא והגורל נפל עליו. לאחר שהתייצב ועבר את הבדיקות נשלח בעגלה בלוויית ראש הכפר והשוטר למחנה הצבאי הראשי בעיר סניק.

בדרכם עברו מעל גשר מעל הנהר סן, בעוברם עליו התמוטט חלק מהגשר והעגלה בה נסעו התהפכה ונוסעיה צללו במים. רבי צבי אלימלך נותר תלוי על אחד מקרשי העגלה וכך ניצל.

לאחר מכן החליפו את שם משפחתו לשפירא, כך הצבא לא יחפשו אחריו, אלא יסברו שטבע בנהר יחד עם שאר הנוסעים! נב. אמו היתה אחיינית של רבי אלימלך מליזנסק ועל פי הוראתו נקרא בשמו אלימלך!

"ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה". (ב"ב"ם)

'הגר' הוא שם משפחת אדמו"ר ויזניץ, אין יודעים מה מקור השם. מספרים, שכאשר בא הפקיד לבית רבי יעקב קאפיל ושאלו באיזה שם הוא בוחר, רבי קאפיל למד וחזר על הפסוק "גר הייתי בארץ נכריה" הפקיד לא הבין דבריו ורשם "הגר"...

בנוסף אחר, כשדרש שיקבע לו שם משפחה נכרי, נאנח רבי קאפיל ואמר "גר הייתי בארץ נכריה"...

יש אומרים כי רבי קאפיל היה צנום והפקיד כשראה אותו קבע לו את השם הגר, שפירושו צנום באוקראינית. (מאורי גליציה ח"ב)

היתה תקופה שרבים מן הבחורים בישיבה בסלוצק החזיקו פספורטים מזויפים ושמות בדויים, זאת מחשש הגיוס לצבא. ר' פיבל מלצר, בנו של מרן רבי איסר זלמן, ראש הישיבה טבע באותם ימים אמרה שהיתה מהלכת לאחור מכן בישיבה: "הזהר ואל תשכח מה הוא שמך..." (בדרך עץ החיים" א')

שמו של פרעה הביא לעבודת פרך מסויימת!

"ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך - רבי אלעזר אמר בפה רך". בחרו לענותם בעבודות העפר כי חשבו שיצליחו בכך, כי 'פרעה' מלכם אותיות שמו 'העפר'. אכן, כיון שפ' בפרעה היא אות דגושה והעפר היא פ' רפה החליפיה. זה מה שנאמר "בפה רך". (בן יהודע" סוטה י"א)

המגביה ידו על חברו אע"פ שלא היכה נקרא רשע, שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך? למה הכית לא נאמר אלא 'למה תכה', אע"פ שלא הכהו נקרא רשע". (ריש לקיש סנהדרין נח)

רב הונא קץ את ידו של אדם שהיה רגיל להכות את חברו וקנסו, כדברי הגמרא ש"בית דין היו מכים ועונשים שלא מן התורה, לעשות סייג וגדר לדבר". (רש"י סנהדרין נח: ועיין תוס')

מעשה נורא ארע בעיר קורדובה בארץ ספרד: הדיין רבי יצחק נחמיאס חייב את מאיר מיגאש לשלם את חוב המס שלו, הלה סירב ואיים עליו. אשר על כן רבי יצחק ציווה ליתנו בתפיסה.

ויהי באישון לילה כשהיה הדיין רבי יצחק נחמיאס בדרכו לבית הכנסת ארב לו הנאשם, דקרו בכתפו וחתך את מעילו עד בשרו בעומק של זרת, וחזר והיכהו, ובמכה השניה חתכו בפניו מהעין עד לסנטר, והשחית הדרת פניו.

השיב רבי יהודה בן הרא"ש: כל בית דין הגון צריך לקיים את הסייגים שתקינו חז"ל לפי הצורך. ודבר ידוע שלא ניתן לכתוב בספר את כל המקרים המתחדשים ודיניהם כי הם רבים מספור, לכן הורו לנו חז"ל כלל אחד, והוא: לבית דין יש כח לגדור לצורך השעה, וזה עד כדי מיתה ומלקות.

וידוע שהדינים הם אחד משלשה הדברים עליהם העולם קיים, והדיין הוא המעמיד את הדין, ובעבורם העולם מתיישב, ואלמלא הדיין, כל התקוף מחברו היה בולעו, ואנו מצווים לכבדם כמלכים, ובוודאי שלא לבזותם או להכותם.

ובנידון זה אני אומר אפילו אם המוכה היה אדם פשוט ההולך בטח לבית הכנסת היה ראוי לחתוך ידו. ואם המוכה היה שליח בית דין המשלים ציווי הדיינים היה ראוי להענישו יותר. על אחת כמה וכמה שהמוכה הוא דיין שדן דין אמת.

ולמרות שלא היו עדים על מעשה הדקירה, הרי הוחזק בעיר שהוא הדוקר, ויש הוכחות וראיות עד מפי עד, וגם היו עדים שראוהו ממתין ואורב במקום בו הוכה הדיין, מכוסה עד לעיניו בבגדו, שלא יזהוהו. ואחרי המעשה נעלם ולא נראה עוד בעיר, למרות שהחרימו אותו שיבוא לבית הדין לסיים את דינו.

על כן נראה לי שראוי להענישו כאילו יש עדים שראוהו שהכהו, כיון שהעונש בא לגדור הפירצה הזו שכל דיין יוכל לדון דין אמת ולא ירא מבעלי הדינים.

אמנם לא הייתי מסכים להורגו, דעדיף להענישו עונש גדול בגופו וישאר חי, ואז הנשארים ישמעו, יראו ויפא, וכפי שנאמר "אל תהרגם פן ישכחו עמי"...

וסיים: "ונראה לי שאם חלילה יארע דבר כזה בטולדו, והיו תלמידי החכמים מחליטים לחתוך שתי ידיו עבור שתי ההכאות שהיכה לדיין הייתי מסכים עמהם, והעם ישמעו ויראו, ונשאתי ונתתי עם תלמידי החכמים והזקנים ואנשים נכבדים ורובם הסכימו עמי לחתוך שתי ידיו!" (שו"ת "זכרון יהודה" ע"ט)

חרם קדמונים על האדם המכה את חברו, וצריכים להתיר לו כדי לצרפו למנון, ומיד שמקבל עליו לעשות דין מתירין לו, אע"פ שאין המוכה מתרצה. (רמ"א חו"מ ת"כ א')

יש לשמור לא רק על היד, אלא גם על הפה!

"... מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה שמא לא אזכה לחופתו". (סוטה יב:) כיוונה יוכבד בחופה זו לעשות לו שמירה-אור מקיף מן המצרים, שלא יראוהו, אך הואיל ויצא מפה מילים אלו, שאמרה "שמא לא אזכה לחופתו" ברית כרותה לשפתיים, ובאמת לא ראתה בחופתו, לא היתפתה בחתונתו, שנשא אישה במדין. (בן יהודע" שם)

נסיים בחידה: כמה שמחות יש בפרשת השבוע? תשובה: יש בה את רובן. לידות: "ותלד בן" משה וגרשום. ברית מילה: "ותכרת את ערלת בנה" גרשום. בר מצוה: "ויגדל משה" - "גדל ונהיה לאיש" (רמב"ם). חתונות: "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי" עמרם ויוכבד. "ויתן את צפרה בתו למשה" משה וצפורה. יהי רצון שזוכה גם ל"וימת מלך מצרים"..." (נר לשולחן שבת")